

NATUURHISTORISCHE EN ANDERE NOTITIES NATURAL HISTORY AND OTHER NOTES

Privé uitgave: H.K. Mienis, Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500, Israël
Privately published: H.K. Mienis, Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500, Israel

Downloadable from: http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

INHOUD-CONTENTS

Voorwoord – Preface.....	2
Mienis, H.K. & Mienis, D: An engraved bone disc from the ancient cemetery near the White Tower in Ramla, Israel.....	3
Mienis, H.K.: A malformed Bullmouth or Red Helmet shell <i>Cypraecassis rufa</i> ..	6
Mienis, H.K.: Meer informatie over de amfibische- en zoetwaterslakken in het gebied van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster.....	7
Mienis, H.K.: Nogmaals iets over het voorkomen van de Tweelijnige landplatworm <i>Rhynchodemus sylvaticus</i> in de Kijktuin in Oosterend, Terschelling.....	11

Voorwoord

Dit zesde nummer van 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' bevat vier korte notities gebaseerd op vondsten, waarnemingen of studies gedaan in Nederland of Israël.

Deze nieuwsbrief is voorlopig gepland als een kwartaal uitgave. Van elk nummer zullen 50 gelijktijdig gedrukte exemplaren verschijnen die voornamelijk bestemd zijn voor bibliotheken van instituten en museums. Daarnaast is elk nummer ook gratis elektronisch verkrijgbaar via de website van mijn collega en vriend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Hoewel deze uitgave geheel voldoet aan de eisen die de 'Internationale Commissie voor Zoologische Naamgeving' gesteld heeft voor een wetenschappelijk tijdschrift, zullen in dit tijdschrift geen artikelen gepubliceerd worden die van invloed zijn op de naamgeving van een of andere wetenschappelijke eenheid.

Artikelen mogen overgenomen worden mits de schrijver daarover geïnformeerd is en de bron genoemd wordt.

Preface

This sixth issue of 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' contains four short notes based on finds, observations or studies made in the Netherlands or Israel.

This newsletter is planned for the meantime as a quarterly. Of each number 50 simultaneously printed copies will appear which are primarily intended for libraries of institutes and museums. In addition each issue is downloadable free of charge by means of the website of my colleague and friend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Although this publication meets the standards of a permanent scientific journal as stipulated by the 'International Commission for Zoological Nomenclature' no articles will be published in this journal which will influence the nomenclature of a certain taxonomic unit.

Articles may be reprinted on the understanding that the author is informed about it and the source mentioned.

An engraved bone disc from the ancient cemetery near the White Tower in Ramla, Israel

Henk K. Mienis¹ & Dana Mienis²

Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500 Israel

¹ mienis@netzer.org.il & ² danamienis@hotmail.com

Een gegraveerde benen schijf van de oude begraafplaats bij de Witte Toren in Ramla, Israël

Een benen schijf die enkele jaren geleden werd gevonden op een oude Moslim begraafplaats nabij de Witte Toren in Ramla, Israël, wordt in het kort beschreven. Hoewel het hier gaat om een benen schijf uit de Vroege Islam periode, lijkt de schijf sprekend op exemplaren die gevonden werden tijdens opgravingen uit de periode van de Tweede Tempel (1ste eeuw voor en na Christus) in de Joodse Wijk van het Oude Jeruzalem. De functie van dergelijke schijven staat nog steeds niet vast.

Introduction

One of the landmarks of Ramla, the only town in Palestine which was founded under Arabic rule between 712-715 CE by Suleyman II (Gutfeld, 2010), is without doubt the Mamluk White Tower. This impressive square tower was built between 1267 and 1318 and although it was damaged from time-to-time due to several earthquakes (Amiran, 1951 & 1996), as can be seen from a drawing dating from 1880 (Fig. 1), it has now been completely restored. The tower is open to the public and from its upper gallery one has a nice view of the town and its surroundings. Moreover from above one has a good view of the ancient Muslim cemetery near the tower.

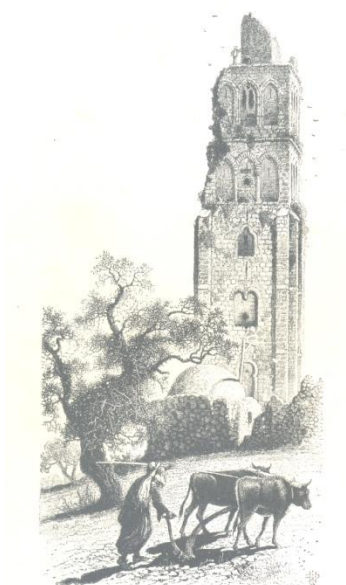

Fig. 1: The Mamluk White Tower in Ramla damaged after an earthquake (1880)

Unlike Christian graveyards one will find hardly any trees, shrubs, flowerbeds or other ground cover in this cemetery. Therefore the top layer is often washed away during heavy rains leaving behind on the surface all kind of "heavy" objects: stones, potsherds, coins, beads, clay pipes, shells and numerous other items. Some interesting shells found in this cemetery have been discussed in the past (Mienis, 2003).

Here we deal briefly with an engraved bone disc found years ago in this graveyard.

The engraved bone disc

The dome shaped disc (Fig. 2) has a diameter of 19.23 mm and is 5.5 mm thick, while the diameter of the central hole measures 4.73 mm. The central hole is encircled by two grooves and the convex side of the disc shows a pattern of six 'circle-and-dots'.

The 'circle-and-dots' pattern was a common ancient decoration at least known from the Second Temple period to deep into the Islamic period and was employed on all kind of small items like buttons, plaques and spoons (Geva, 2003), weights (Mienis & Mienis, 2015 and references in it), rings (Mienis & Mienis, forthcoming), and other items.

Fig. 2: The engraved bone disc found on the ancient Muslim cemetery near the White Tower in Ramla

Similar engraved bone discs have been published by Sidi (2000: 183, Fig. 7b – considered a button) from Horvat 'Aqev; Geva (2003: 345, Plt. 13.1, Fig. B6 – considered a button) from Jerusalem; Tal & Taxel (2008: 203, Fig. 6-2 – considered a spindle whorl) from Ramla; and Nenner-Soriano (2010: 277, Plt. 9.2, Fig. SW 20 – considered a spindle whorl but other interpretations are also suggested) from Jerusalem.

As has been stated already by Sidi (2000: 182), while referring to Agadi (1996) and Holum *et al.* (1988), the function of these bone discs: spindle whorls, loom weights or buttons, has not been fully established.

The engraved bone discs figured by Geva (2003) and Nenner-Soriano (2010) from the Second Temple period (1st Century BCE and 1st Century CE) found during excavations carried out in the Jewish Quarter of the Old City of Jerusalem are almost exactly the same as the one we found on the cemetery near the White Tower.

Acknowledgement

We like to thank our friend Oz Rittner (Tel Aviv University) for the photograph of the bone disc.

References

- Agadi, S., 1996. The bone objects. In A. Ben-Tor, M. Avissar & Y. Portugali (Eds.): *Yoqne'am I – The late periods*. Qedem Reports, 3: 236-238.
- Amiran, D., 1951. [The seismic focus of Lod and the coast of Jaffa.] *Eretz-Israel*, 1: 173-177. [in Hebrew]
- Amiran, D.H.K., 1996. Location index for earthquakes in Israel since 100 B.C.E. *Israel Exploration Journal*, 46 (1-2): 120-130.
- Geva, H., 2003. Bone and ivory artifacts. In H. Geva (Ed.): *Jewish Quarter Excavations in the Old City of Jerusalem conducted by Nahman Avigad, 1969-1982, Volume II: The finds from Areas A, W and X-2. Final Report*, 343-350. Israel Exploration Society and Institute of Archaeology, Hebrew University of Jerusalem, Jerusalem.
- Gutfeld, O., 2010. General introduction to the site. In O. Gutfeld (Ed.): *Ramla – Final reports on the excavations north of the White Mosque*. Qedem, 51: 3-8.
- Holum, K.G., Hohlfelder, R.L., Bull, R.J. & Raban, A., 1988, *King Herod's – Caesarea on the Sea*. 244+44 pp. W.W. Norton & Co., New York & London.
- Mienis, H.K., 2003. Some surface finds of shells in the old cemetery near the Mamluk tower of Ramla. *Triton*, 7: 38-39.
- Mienis, H.K. & Mienis, D., 2015. Antique weights found in the surroundings of Ramla, Israel (Part 1). *Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes*, 5: 11-12.
- Nenner-Soriano, R., 2010. Spindle whorls. In H. Geva (Ed.): *Jewish Quarter Excavations in the Old City of Jerusalem conducted by Nahman Avigad, 1969-1982, Volume IV: The Burnt House of Area B and Other Studies. Final Report*, 276-282. Israel Exploration Society and Institute of Archaeology, Hebrew University of Jerusalem, Jerusalem.
- Sidi, N., 2000. Roman and Byzantine small objects. In Y. Hirschfeld (ed.): *Ramat HaNadiv Excavations. Final Report of the 1984-1998 seasons*, 177-186. The Israel Exploration Society, Jerusalem.
- Tal, O. & Taxel, I., 2008. The Late Umayyad, 'Abbasid and Fatimid periods. In O. Tal & I. Taxel (Eds.): *Ramla (South) – An Early Islamic industrial site and remains of previous periods*. *Salvage Excavation Reports*, 5: 81-213. Sonia and Marco Nadler Institute of Archaeology, Tel Aviv University, Tel Aviv.

A malformed Bullmouth or Red Helmet shell *Cypraecassis rufa*

Henk K. Mienis

The Steinhardt Museum of Natural History and Israel National Center for
Biodiversity Studies, Tel Aviv University, IL-6997801 Tel Aviv, Israel

mienis@netzer.org.il

Een misvormde Stierenmond- of Rode Helmslak *Cypraecassis rufa*

Een afbeelding is gegeven van een vreemdgevormde schelp van een volwassen Stierenmond- of Rode Helmslak *Cypraecassis rufa* (Linnaeus, 1758), Fam. Cassidae.

From time to time we receive at the Steinhardt Museum of Natural History a shipment of exotic shells which have been confiscated by the Israel Nature and National Parks Protection Authority. Most shells are large tropical species collected in the Philippines but exported by Chinese companies to tourist-outlets all over the world. Since the whole phylum Mollusca is protected by law in Israel only shipments accompanied with proper export and import licenses are allowed to enter Israel, all other shipments are confiscated by the INNPPA.

Among a large shipment of Bullmouth or Red Helmet shell *Cypraecassis rufa* (Linnaeus, 1758), Fam. Cassidae, which we received in this way, was a curious malformed specimen missing the two upper rows of the large knobs on the bodywhorl (Fig. 1). This malformation had probably been caused by an early damage to the shell.

Fig. 1: *Cypraecassis rufa* (Linnaeus, 1758). Upper row a normally developed adult shell, lower row a malformed adult shell missing the two upper rows of large knobs (Photograph: Oz Rittner)

Meer informatie over de amfibische- en zoetwaterslakken in het gebied van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster

Henk K. Mienis

Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500 Israël

mienis@netzer.org.il

More information about the amphibious- and freshwater snails in the area of the inundation sluice belonging to the 'Defence Line of Amsterdam' in the Beemster, North Holland

A partial survey of the area belonging to the inundation sluice in S.E.-Beemster has revealed so far the presence of 14 different species: three amphibious land snails all belonging to the Succineidae, and 11 freshwater snails including one amphibious species: *Galba truncatula*. A solution has to be found how to carry out a better survey of the large pond forming part of the complex.

In de Zuiddijk van de Beemster ter hoogte van Z.O.-Beemster bevindt zich een inundatiesluis die in het kader van de Stelling van Amsterdam daar in de jaren 1890-1891 is aangelegd. Door het openzetten van de zes doorstroomopeningen kon men water uit het Noordhollands Kanaal lozen op de Bovenpolder van de droogmakerij de Beemster. Volgens het informatiebord dat daar is neegezet heeft het Nederlandse leger de sluis voor het eerst geopend in mei 1940, en daarna hebben de Duitse bezetters dit nogmaals gedaan in 1944 (Gaasbeek, 2003). Het gebied van de inundatiesluis valt nu onder het toezicht van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, maar het gesloten gebied wordt zo goed als zeker verpacht aan een schapenboer.

Het natte gedeelte van het gebied dat tot de inundatiesluis behoort, bestaat uit drie delen: een ontvang-, afvoer- en stortbed.

Het ontvangbed

Het ontvangbed wordt gevormd door de sluis (Fig. 1), die reeds jaren geleden volgestort is met beton en aarde en zodoende niet meer geopend kan worden. Aan de binnenzijde van de sluisdeuren staat echter het gehele jaar wat water. Dit is het enige gedeelte van de inundatiesluis dat vrij bemonsterd kan worden. Hier werd door mij sinds 2009 steeds de Leverbotslak *Galba truncatula* aangetroffen (Mienis, 2014a). De meeste exemplaren zaten op de muren aan de binnenzijde van de sluis vlak boven het water in gezelschap van de Slanke barnsteenslak *Oxyloma elegans* en de Langwerpige barnsteenslak *Succinella oblonga* (Mienis, 2009, 2010, 2012, 2013 & 2014b).

Het afvoerbed

Het ontvangbed gaat over in het afvoerbed dat in het openbare gebied altijd droog is. Het is begroeid met een dichte grasmat die meestal extensief begraaasd wordt door een of meerdere schapen. Achter het hek van het gesloten gedeelte van de inundatiesluis mondt het afvoerbed uit in een in een boog lopende heel ondiepe sloot, waarvan de bodem bedekt is met een dikke laag rottend afgevalen blad van de populieren, wilgen en een hazelaar die daar in de nabijheid staan.

Fig. 1: Landzijde van de inundatiesluis in de Zuiddijk van Z.O.-Beemster

Het stortbed

Het stortbed wordt gevormd door de kom, waarvan de hele bodem en zijanten bedekt zijn met keurig gerangschikte basaltblokken. Hier en daar groeit in de kom veel Riet *Phragmites communis* (Fig. 2) en staan er enige bomen in het water. Op de oevers heeft men in 2014 de lage struiken en dwergachtige boompjes vervangen door jonge bomen (Fig. 3-4).

Fig. 2: Rietkraag langs de westoever van de kom

Het onderzoek in de herfst van 2013 en 2014

Zowel op 1 oktober 2013 als op 25 september 2014 vond ik het hek met het bordje 'Verboden toegang voor onbevoegden' geopend en maakte ik van de gelegenheid kort gebruik om de ondiepe sloot en de kom op de aanwezigheid van slakken te onderzoeken. Dit leverde respectievelijk drie en twaalf soorten op (Tabel 1).

Fig. 3: Struikgewas en dwergachtig boompjes langs de noord- en oostoever van de kom (situatie herfst 1913)

Fig. 4: Struikgewas en dwergachtige boompjes zijn nu vervangen door jonge bomen langs de noord- en oostoever van de kom (situatie herfst 1914)

De meeste slakken werden gevonden in het noordelijke gedeelte van het stortbed waar naast Riet hier en daar ook Gele lissen (*Iris pseudacorus*) staan. Op het blad van de Gele lis werden enkele Kapslakken aangetroffen.

Tabel 1: Zoetwaterslakken die in de drie gebieden van de inundatiesluis in de Zuiddijk van de Beemster ter hoogte van Z.O.-Beemster tot nog toe werden aangetroffen.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	ontvangbed	afvoerbed	stortbed
Zoetwater slakken				
Kleine diepslak	<i>Bithynia leachii</i> (Sheppard, 1823)	-	+	+
Grote diepslak	<i>Bithynia tentaculata</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	+
Jenkins' waterhoren	<i>Potamopyrgus antipodarum</i> (Gray, 1843)	-	-	+
Vijverpluimdrager	<i>Valvata piscinalis</i> (Müller, 1774)	-	-	+
Kapslak	<i>Acroloxus lacustris</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	+
Leverbotslak	<i>Galba truncatula</i> (Müller, 1774)	+	-	-
Ovale poelslak	<i>Radix balthica</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	+
Moeraspoelslak	<i>Stagnicola palustris</i> (Müller, 1774)	-	-	+
Draaikolkschijfhoren	<i>Anisus vortex</i> (Linnaeus, 1758)	-	+	+
Witte schijfhoren	<i>Gyraulus albus</i> (Müller, 1774)	-	-	+
Traktorwielkje	<i>Gyraulus crista</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	+
Amfibische landslakken				
Slanke barnsteenslak	<i>Oxyloma elegans</i> (Risso, 1826)	+	-	+
Gewone barnsteenslak	<i>Succinea putris</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	+
Langwerpige barnsteenslak	<i>Succinella oblonga</i> (Draparnaud, 1801)	+	-	-
	Totaal (N=14)	3	3	12

Het onderzoek heeft tot nog toe 14 soorten opgeleverd: drie amfibische landslakken (allen vertegenwoordigers van de Succineidae) en 11 aquatische soorten waaronder een amfibische soort: de Leverbotslak *Galba truncatula*. Dit resultaat viel enigszins tegen. Dit kan gedeeltelijk verklaard worden door het feit dat de basaltblokken langs de kanten van het stortbed heel moeilijk te bemonsteren zijn. Waarschijnlijk is in het midden van de kom een laag modder aanwezig waarin nog andere soorten voor kunnen komen waaronder bijvoorbeeld tweekleppigen, waarvan tot nog toe geen enkele soort is gevonden. Om dit deel van de inundatiesluis te bemonsteren moet men echter op zijn minst de beschikking hebben over een bootje.

Geraadpleegde literatuur

- Gaasbeek, F., 2003. De bouwkundige onderdelen van de Stelling van Amsterdam. In P. Vesters (Red.): De Stelling van Amsterdam – Harnas voor de hoofdstad, 112-159. Uitgeverij Matrijs, Utrecht.
- Mienis, H.K., 2009. Weekdieren van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster. De Kreukel, 45 (10): 137-138.
- Mienis, H.K., 2010. Weekdieren van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster, 2. De Kreukel, 46 (10): 187-188.
- Mienis, H.K., 2012. Een voorlopige samenvatting betreffende de weekdierfauna van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster. Spirula, 384: 8-10.
- Mienis, H.K., 2013. Aanvullende gegevens betreffende de weekdierfauna van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster. Spirula, 394: 131-132.
- Mienis, H.K., 2014. De inundatiesluis van de Beemster in Z.P.-Beemster, 2. De leverbotslak, schapen en de leverbot. De Snip, 35 (3): 25-27.
- Mienis, H.K., 2014b. Iets meer over de zoetwaterslakken in het gebied van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster, Spirula, 400: 164-165.

**Nogmaals iets over het voorkomen van de Tweelijnige landplatworm
Rhynchodemus sylvaticus in de Kijktuin in Oosterend, Terschelling**

Henk K. Mienis

Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500 Israël

mienis@netzer.org.il

**Once again something about the presence of the Two-lined terrestrial flatworm
Rhynchodemus sylvaticus in the Show garden in Oosterend, Terschelling**

In September 2013 I collected a single specimen of the Two-lined terrestrial flatworm *Rhynchodemus sylvaticus* (Leidy, 1851), Fam. Rhynchodemidae, in a natural Show garden in Oosterend on the Frisian island Terschelling, the Netherlands. It formed a real surprise because this terrestrial flatworm is considered a rare species under natural conditions in the Netherlands. One year later 28 specimens were collected in the same garden by means of the wet carton method during the period 28 September – 8 October 2014. All specimens ranged between 10 and 15 mm and showed two dark brownish lines on a lighter background. In addition the single pair of relatively large eyes was clearly visible.

In de herfst van 2013 trof ik op Terschelling, in de kijktuin van Jaap en Grietje Bos op Oosterend No. 1, een exemplaar aan van de in Nederland onder natuurlijke omstandigheden vrij zeldzaam voorkomende *Rhynchodemus sylvaticus* (Leidy, 1851), de Tweelijnige landplatworm, Fam. Rhynchodemidae (Mienis, 2014). Deze landplatworm werd aangetroffen onder een vochtig oranje-kleurig dekzeil dat een klein houten podium bedekte in de tuin.

In de herfst van 2014 kreeg ik toestemming van Jaap Bos om een onderzoek uit te voeren naar het voorkomen van slakken in de Kijktuin. Tijdens dit onderzoek maakte ik voornamelijk gebruik van de zogenaamde vochtige karton methode. Hiervoor werden 20 stukken vochtig karton van 17x35 cm gebruikt die in de namiddag over de tuin verspreid uitgelegd werden. Gedurende de eerste vier dagen werden deze kartonnetjes de volgende ochtend vroeg op slakken gecontroleerd. De slakken werden ter plaatse gedetermineerd, genoteerd en meestal een paar meter van de originele vindplaats weer losgelaten. Slechts een heel klein deel van het verzamelde materiaal werd geconserveerd met behulp van 70% medicinale ethanol. Daarna werden de stukken karton weer bevochtigd met meegenomen leidingwater of met water uit een daar aanwezige kleine vijver. Door de harde wind werd vanaf de vijfde dag de kartonnetjes zowel 's ochtend als tegen de avond onderzocht en weer nat gemaakt. Dit onderzoek vond plaats van 28 september tot en met 8 oktober en elk onderzoek nam ongeveer 30-45 minuten in beslag. Een verslag betreffende de aangetroffen slakken zal elders gepubliceerd worden.

De eerste vier exemplaren van de Tweelijnige landplatworm trof ik aan op de ochtend van 1 oktober onder respectievelijk drie verschillende kartonnetjes. Daarna werden in de volgende dagen steeds een of meerdere exemplaren van de zelfde soort gevonden. In de periode 28/9-8/10 werden op deze manier in totaal 28 exemplaren van *Rhynchodemus sylvaticus* aangetroffen. Het ging hier om verschillende exemplaren omdat alle platwormen in 70% medicinale ethanol geconserveerd werden.

Alle exemplaren waren vrij klein: 10-15 mm in lengte, heel lichtbruin van kleur en vertoonden twee donkerbruine in de lengte lopende strepen. De twee relatief grote

ogen waren duidelijk op enige afstand van het voorste, spitse gedeelte van het lichaam zichtbaar. Dit spitse gedeelte werd tijdens het kruipen steeds omhoog gehouden en zwaaide geregeld heen en weer.

Fig. 1: *Rhynchodemus sylvaticus* naar een exemplaar gefotografeerd in het Roscadghill Parc, Cornwall (Photograph: David Fenwick)

Onder 12 van de 20 kartonnetjes werden een of meerdere platwormen aangetroffen, echter altijd vond dat plaats in open grasland.

Tijdens een volgend bezoek aan Terschelling zal geprobeerd worden om te kijken of ook elders de Tweelijnige landplatworm in grasland op zandgrond voorkomt.

Dankwoord

Mijn hartelijke dank gaat uit naar Jaap en Grietje Bos voor het verlenen van de toestemming om hun Kijktuin gedurende 11 dagen te bemonsteren. Tevens dank ik David Fenwick voor het gebruik van zijn uitstekende foto van de Tweelijnige landplatworm *Rhynchodemus sylvaticus*.

Geraadpleegde literatuur

Mienis, H.K., 2014. De Tweelijnige landplatworm in de Kijktuin in Oosterend. Rinkelbollen, 2014 (1): 8-10.